

باسمه تعالی

کلیات شجره طیبه صالحین

ویژه دوره تخصصی کلیات فعالیت شجره طیبه صالحین

تهیه شده در: گروه محتوایی مرکز آموزش های مجازی بسیج

پاییز سال تولید ملی ، حمایت از کار و سرمایه ایرانی

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا

ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ (سوره ابراهیم /24)

تربیت، شکوفا شدن استعدادهای آدمی در ابعاد گوناگون است و هدف از آن تنظیم عادلانه روابط انسان با خویش، طبیعت، خدا و دیگران می‌باشد و تحقق آن به برنامه‌ریزی دقیق در ابعاد مختلف نیازمند است.

تربیت نیروی انسانی کارآمد و موثر بر پایه ی یک نظام منظم و هماهنگ و دارای ساختار محکم و مبانی عالی تربیتی ممکن خواهد بود. شجره طیبه صالحین با تدوین این نظام هماهنگ و منسجم و تامین نیازهای ارکان آن، در حال حاضر بهترین و موفق‌ترین روش تربیت نیروی انسانی و کادرسازی به شمار می‌رود. توجه به ساختار این شجره و دقت در روش‌های ارتباطی این ارکان با یکدیگر و سایر اصول آن، این مطلب را روشن‌تر می‌کند.

شجره طیبه صالحین ایجاد یک نظام معرفتی، تربیتی و بصیرتی در قالب حلقه‌های منسجم و مرتبط^۱ در سطوح مختلف بسیجیان سازمان بسیج مستضعفین است که با استفاده از ظرفیت‌های علمی و معنوی نظام اسلامی، موجبات ارتقای آحاد بسیجیان را در ابعاد مختلف فراهم می‌نماید.

حلقه‌های تربیتی، جمع محدودی از افراد هم سطح است که به صورت هدفمند به وسیله شرکت در جلسات تربیتی و ارتباط اثر بخش در خارج از جلسات با هدایت‌گری، کنترل، جهت‌بخشی و حرکت افزایی مسئول گروه^۲، سیر مشخصی در عرصه‌های تربیتی، معرفتی و بصیرتی را می‌گذرانند.

مجموعه حاضر به شرح و توضیح کلیات شجره طیبه صالحین و ارکان آن خواهد پرداخت.

1-هدف:

تربیت نیروی انسانی مؤمن، بصیر^۳ و توانمند^۴.

^۱ - منظور از ارتباط در شجره طیبه صالحین، ارتباط طولی بین ارکان شجره می‌باشد.
^۲ - مسئول گروه در حلقه‌های تربیتی متفاوت بوده و شامل استاد، سرمربی، مربی و سرگروه می‌گردد.

2- منظورها:

- انسجام بخشی به برنامه‌های معرفتی، بصیرتی و تربیتی بسیجیان
- استفاده از ظرفیت‌های موجود تربیتی بسیجیان در تشکیل و اداره حلقه‌های تربیتی آحاد

بسیجیان

- رشد تربیتی آحاد بسیجیان
- ارتقاء سطح معرفتی بسیجیان
- افزایش بصیرت سیاسی و قدرت تحلیل مسائل روز
- ارتباط آحاد مردم (بسیج ده‌ها میلیونی) با بسیج و برنامه‌های آن
- افزایش مهارت‌های تربیتی و آموزشی

3- سیاست‌ها:

- 1- حاکمیت بخشی کیفیت و اثربخشی بر تمامی مراحل برنامه‌ها و فعالیت‌های ستادی و صفی
- 2- اعتمادسازی در جمعیت هدف به ویژه بسیجیان و جلب مشارکت و همکاری آنان
- 3- نگاه تربیت‌مدار بر تمامی مراحل و اقدامات برنامه‌ای
- 4- تمرکززدایی و واسپاری امور به بسیجیان مستعد
- 5- نخبه‌گرایی و اولویت توجه به استعدادهای درخشان

4- رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

³ - این هدف به سه بعد اساسی شجره طیبه صالحین اشاره دارد. کلمه مومن به بعد معرفتی و تربیتی و کلمه بصیر به بعد بصیرتی اشاره می‌کند.
⁴ - در آیه 55 سوره یوسف اشاره شده است که دو شرط اساسی و مهم مدیران جامعه اسلامی، برخوردای از تخصص و تعهد است. (قال اجعلنی علی خزائن الارض انی حفیظ علیم) هدف مذکور مشتمل بر این دو شرط می‌باشد.

«انسان برجسته در میدان رزم، دارای بنیه قوی فرهنگی، خودجوش در عرصه سیاست، توانا در تبلیغ دین است، باید این گونه افراد درست کنید.»

« بسیجی می تواند محور باشد و انسانهایی را به خود جذب کند و با سخن، اخلاق، رفتار، درس خواندن، کارکردن، احساس مسئولیت، آگاهی سیاسی و اطلاعات دینی و معنوی خود مثل شمع دلهای را روشن کند.»

« ایمان کمتر در کلاس به دست می آید، بیشتر در جلسات موعظه، در برخوردهای خوب و بیشتر از همه در رفتار ما و در سوق دادن آنها به نماز، عبادت، ذکر، تضرع و توسل به دست می آید.»

5- تدابیر:

فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی طی سخنانی در جمع فرماندهان سپاههای استانی اظهار داشتند:

«[طرح صالحین] اقدام محوری، عمده و اساسی است؛ که ردههای مقاومت بسیج در راستای ارتقاء سطح بصیرت و معنویت بسیجیان باید انجام دهند. و این همان 70 درصد کار مهمی است که سازمان بسیج باید در سطح گسترده انجام دهد.»

« در واقع مهمترین طرح معنوی و فرهنگی که ما تحت عنوان مأموریت بسیج از آن یاد می کنیم همین طرح صالحین است که باید دوستان سرمایه گذاری جدی روی آن داشته باشند. (با همه ظرفیتهای خاصی که این طرح دارد).»

- تعاریف:

شجره طوبه صالحین دارای ارکان مرتبط و منسجمی است که در ادامه به تعریف و شرح هر یک پرداخته خواهد شد.

الف) مرکز تولید اندیشه اسلامی و پاسخ‌گویی به شبهات:

همانطور که در شکل صفحه بعد نشان داده شده است، مرکز تولید اندیشه ی اسلامی و پاسخ‌گویی به شبهات، زیربنای شجره ی طیبه را تشکیل داده و مرجع سیاست‌گذاری آن می‌باشد.

عالمی است عامل، بصیر و صاحب‌نظر در مبانی تربیت اسلامی با روحیه ی ولایی و انقلابی که توانایی هدایت‌گری در راستای رشد و تکامل علمی و عملی سرمربیان و سایر اعضای بسیج و آحاد مردم را دارا می‌باشد.

پس از مرکز تولید اندیشه، استاد به عنوان مرجع پاسخ‌گویی به شبهات و مرجع تبیین سیاست‌های کلی شجره تعیین شده است. اساتید شجره از بین علماء و بزرگان حوزه تربیتی انتخاب شده و هر یک مسئولیت هدایت و رهبری حلقه سرمربیان خود را بر عهده خواهند داشت. کلیه اساتید نیز در زمان‌بندی مشخص سالیانه در مجمع اساتید شرکت کرده و علاوه بر اطلاع از سیاست‌های جدید شجره طیبه، به تبادل اندیشه‌ها و روش‌های اجرای ماموریت‌ها خواهند پرداخت.

اهم ویژگی‌های اساتید عبارتند از:

- صاحب نظر در مبانی تربیت اسلامی

- آشنا به مبانی انسان شناسی و اخلاق اسلامی
- دارای بصیرت و بینش ولایی
- دارای توان جریان سازی و بسیج توده‌های انقلابی
- دارای مقبولیت مردمی و حسن سلوک اجتماعی
- دارای سابقه و روحیه جهادی و انقلابی
- حضور فعال در صحنه‌های اجتماعی
- مجتهد یا قریب‌الإجتهد و یا سطح 4 حوزه علمیه

برخی از مهمترین وظایف اساتید عبارتند از:

- تبیین سیاست‌ها و برنامه‌های مرکز تولید اندیشه .
- پاسخ‌گویی به سئوالات و شبهات سرمربیان .
- ارتباط با سایر اساتید به منظور تبادل تجربیات، اندیشه و فکر.
- تبیین مبانی تربیت اسلامی و اصول معرفت و بصیرت دینی در تمامی سطوح.
- شناسایی استعدادهای متربیان و کادرسازی خاص.
- پاسخ‌گویی به شبهات و بصیرت‌افزایی در سطح شجره ی طیبه از طریق سرمربیان.
- تشکیل حلقه سرمربیان و نظارت بر رشد و کمال فردی سرمربیان و ارتقای بُعد علمی و معنوی آنها.
- جریان سازی و ایجاد بستر مناسب برای عضویت آحاد جامعه در شجره ی طیبه.

ج) سر مربی:

فردی است فرهیخته، آگاه و مسلط به اصول و روش‌های تربیت اسلامی که قدرت جهت‌دهی تربیتی، معرفتی و بصیرتی مربیان، سرگروه‌ها و سایر مخاطبین را دارا می باشد.

سرمربی، حلقه اتصال استاد و مربی محسوب شده و وظیفه انتقال برنامه‌ها و سیاست‌ها را به مربیان بر عهده خواهد داشت. هر یک از سرمربیان وظیفه هدایت و رهبری حلقه ی مربیان خود را بر عهده داشته و

موظف به مدیریت و کنترل آنان می‌باشد. از طرفی رفع مشکلات و شبهات مربیان نیز بر عهده سرمربی مربوطه خواهد بود.

برخی از اهم شرایط سرمربی عبارتند از:

- مسلط به مبانی و اصول تربیتی
- دارای قدرت شناخت آفت‌های تربیتی
- دارای بصیرت و بینش ولایی
- دارای توانایی هدایت و جهت‌بخشی
- آشنا و عامل به اندیشه‌های حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)
- سابقه و تجربه میدانی در امر مدیریت فرهنگی
- حداقل تحصیلات فوق لیسانس و یا سطح 3 حوزه یا 5 سال سابقه ی درس خارج حوزه‌های علمیه
- دارای شخصیت برجسته جهت الگوگیری تربیتی

برخی از اهم وظایف سرمربی عبارتند از:

- شناسایی استعدادهای متریان و کادرسازی خاص.
- نظارت محتوایی بر روند رشد و بالندگی معنوی و تقویت بنیه علمی مربیان زیرمجموعه.
- نظارت کلی بر روند تربیتی سرگروه‌های حلقه‌های تربیتی زیر نظر مربیان زیرمجموعه.
- تقویت روحیه ولایی و انقلابی در سطح مربیان و سرگروه‌ها و انگیزه‌سازی برای تداوم فعالیت‌های فرهنگی تربیتی .
- مشورت‌دهی و جهت‌بخشی فعالیت‌های فرهنگی حیطه ی فعالیت.
- تبیین اصول تربیتی، معرفتی و بصیرتی اندیشه ی اسلامی در سطح مربیان و سرگروه‌های زیرمجموعه.

- شناسایی، پیشگیری و رفع آسیب‌های تربیتی، معرفتی و بصیرتی زیرمجموعه‌های وابسته.

(د) مربی:

فردی است با تجربه و مسلط به روش‌های تربیتی که توانایی نظارت، کنترل، رشد و ارتقاء سرگروه‌ها را دارا می‌باشد.

مربی، حلقه اتصال سرگروه و سرمربی بوده و وظیفه انتقال برنامه‌ها و سیاست‌های پی‌ریزی شده به سرگروه‌ها را بر عهده خواهد داشت. مربی موظف است علاوه بر پاسخ‌گویی به شبهات و سئوالات سرگروه‌ها، بر عملکرد سرگروه و شیوه‌های مدیریتی وی در حلقه‌ی مربوطه نظارت داشته باشد. ارتباط مستقیم مربی با متریان نیز در فاصله‌های زمانی مشخص^۵ لازم است. از طرفی مربی وظیفه مدیریت حلقه و سرگروه‌های خود را بر عهده خواهد داشت.

برخی از اهم ویژگی‌ها و شرایط مربی عبارتند از:

- آشنا به مبانی و اصول تربیتی و مسلط به روش‌های تربیتی
- داری قدرت تشخیص آسیب‌ها و آفت‌های تربیتی و تشخیص صحیح جریانات فکری، سیاسی و انقلابی
- حضور در صحنه جهت دفاع از آرمان‌های حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)
- سابقه کار تربیتی و گروه‌داری و توانایی کادرسازی و پرورش کادر
- دارای قدرت مخاطب شناسی و اقناع
- حداقل تحصیلات لیسانس و یا سطح 2 حوزه علمیه
- دارای شخصیت متعادل جهت الگوگیری تربیتی

برخی از اهم وظایف مربی عبارتند از:

^۵ - فاصله‌های زمانی متناسب با نیازهای اعضای گروه توسط مسئول گروه تشخیص داده می‌شود.

- ایجاد هماهنگی و وحدت رویه در فعالیتهای تربیتی
- تبادل تجربیات و روشهای عملیاتی کردن برنامهها و اهداف شجره ی طیبه ی صالحین
- ارتقای علمی و عملی سرگروهها
- مراقبت و نظارت بر روند رشد و تکامل سرگروهها
- پاسخگویی و رفع شبهات تربیتی، معرفتی، بصیرتی سرگروهها
- نظارت بر سیر تربیتی متریان در حلقههای تربیتی و مشورتدهی از طریق سرگروه

هـ) سرگروه:

فردی است آگاه، دلسوز و آشنا به روشهای تربیتی که مهارتهای تشکیل و اداره گروه تربیتی را متناسب با متریان دارا می باشد.

سرگروه، نقش هدایت حلقه متریان را بر عهده داشته و موظف است به صورت منظم با مربی ارتباط داشته و در صورت نیاز به منظور رفع مشکلات و شبهات متریان، با وی بحث و تبادل نظر داشته باشد. سرگروه حلقه ی اتصال مربی و مربی محسوب خواهد شد. از طرفی مدیریت حلقه ی متریان توسط سرگروه انجام خواهد شد.

برخی از اهم ویژگیهای سرگروه عبارتند از:

- پر شور، با انگیزه، اهل مطالعه و تحقیق
- آشنایی اجمالی به مبانی و اصول تفکر اسلامی
- دارای قدرت تحلیل و بررسی جریانات روز و انتقال صحیح تحلیلها
- دارای مهارتهای مختلف گروهداری از قبیل مهارت جذب، تثبیت و ...
- دارای قدرت جذب مخاطبین
- دارای شخصیت متعادل جهت الگوگیری تربیتی

برخی از اهم وظایف سرگروه عبارتند از:

- تقویت باورهای دینی و انقلابی متربیان و رفع شبهات آنان
- ارائه مشورت و راهکار تربیتی، معرفتی و بصیرتی
- نظارت بر رشد و تعالی معنوی اعضای حلقه
- ایجاد فضای صمیمانه و انس و الفت جهت رسیدگی به مسائل تربیتی
- ارتباط چهره به چهره و دوطرفه با اعضا، جهت آگاهی از ضعفها و قوتها و رسیدگی به آنها
- مراقبت از رشد تحصیلی و علمی اعضا
- مصون سازی اعضای گروه در قبال آفات و آسیبهای اجتماعی

(و) مربی (بسیجی فعال):

فردی است مستعد که با ایجاد انگیزه‌های لازم، امکان شرکت در حلقه‌های تربیتی را داشته باشد. متربیان به عنوان سرمایه‌های اصلی شجره محسوب شده و وظیفه مدیریت و نظارت بر برنامه‌های فردی و گروهی آنها بر عهده سرگروه خواهد بود.

7- ارتباط ارکان شجره:

هر یک از ارکان شجره به دو شکل با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند:

الف) ارتباط منظم: این نوع از ارتباط در خصوص ارتباط اعضای گروه با مسئول گروه بوده⁶ که بر اساس برنامه زمان‌بندی شده و از قبل اعلام شده صورت می‌پذیرد.

ب) ارتباط اقتضایی: این نوع ارتباط در خصوص هر یک از اعضای شجره با سایر اعضای زیرمجموعه می‌باشد که متناسب با نیاز افراد و به صورت اقتضایی صورت می‌پذیرد. به عنوان مثال استاد در مواقعی

⁶ - منظور از گروه در اینجا کلیه حلقه‌های تربیتی شجره طیبه صالحین می‌باشد. (حلقه سرمربیان، حلقه مربیان، حلقه سرگروه‌ها و حلقه متربیان)

احساس می کند که به صورت مستقیم با یک مربی بایستی ارتباط داشته باشد و یا در مواردی مسئول گروه، خارج از برنامه ی تعریف شده با اعضای حلقه ی خود ارتباط برقرار می کند.

8- حلقه های تربیتی:

حلقه های تربیتی دارای دو بعد ماهیتی و هویتی می باشند. تحقق این دو بعد در کنار هم موجب تحقق صحیح و کامل حلقه های تربیتی می گردد.

الف) ماهیت حلقه ها^۷:

حلقه های تربیتی، به منزله ستون شجره طیبه صالحین تلقی می شوند. در شجره طیبه صالحین 5 نوع حلقه وجود دارد: 1- حلقه متریان؛ 2- حلقه سرگروه ها؛ 3- حلقه مربیان؛ 4- حلقه سرمربیان؛ 5- مجمع اساتید

اهم ارکان ماهیتی حلقه ها عبارتند از:

- 1- مسئول گروه: متناسب با نوع حلقه شامل سرگروه، مربی، سرمربی و استاد می شود.
- 2- اعضای حلقه: متناسب با نوع حلقه شامل متریان، سرگروه ها، مربیان و سرمربیان می شود.
- 3- سطح بندی اعضا^۸: توجه به جنسیت، سطوح مختلف مخاطبین، سطح علمی، مهارتی و قشری آنها و نیز توجه به نیازهای هر یک مستلزم آن است که حلقه های تربیتی در سطوح مختلف تشکیل شده و افراد با توجه به توانمندی ها و نیازهای خود در هر یک از این حلقه ها به عضویت گرفته شوند.
- 4- تعیین زمان و مکان مناسب: مناسب ترین زمان های تشکیل حلقه های تربیتی یک ساعت قبل یا بعد از نماز مغرب و عشاء (متناسب با شرایط حلقه ها) می باشد .

^۷ - اشاره به چستی حلقه های تربیتی و تحقق شکلی آن

^۸ - از آنجایی که هدف از تشکیل حلقه، تربیت اعضای آن است، توجه به سطح بندی افراد به عنوان رکن اساسی حلقه مطرح می گردد.

5- شکل‌گیری جلسه: برپایی نشست صمیمانه اعضا و سرگروه در قالب حلقه

اهم ملاک‌های سطح بندی حلقه‌ها عبارتند از:

- جنسیت
- قشر
- سن
- تحصیلات و مهارت‌ها
- استعدادهای اعضا
- نیازهای اعضا

ب) هویت حلقه‌ها^۹:

تحقق ماهیتی حلقه‌های تربیتی پیش‌نیاز تحقق هویت حلقه‌ها است. که اهم ارکان تحقق هویت حلقه‌ها عبارتند از:

- 1- ویژگی‌های فردی و تربیتی مسئول گروه (از اهم ویژگی‌های مسئول گروه آن است که از سیر تربیتی خود غافل نشده و به صورت مستمر به آن توجه داشته باشد).
- 2- نوع ارتباط مسئول گروه با اعضا در جلسه و خارج از جلسه (منظم و اقتضایی).
- 3- عنایت به تربیت متربی.
- 4- استفاده از محتوا در راستای رشد تربیتی اعضای حلقه.
- 5- توجه به تربیت مرحله‌ای و دراز مدت به جای تربیت دفعی و کوتاه مدت^{۱۰} و متناسب با استعداد و ظرفیت افراد.

^۹ - هویت حلقه‌ها اشاره به چگونگی کیفی تحقق حلقه‌های تربیتی دارد.

6- تربیت اقناعی و همراه با پذیرش باطنی افراد نه از روی زور، خجالت و رودربایستی.^{۱۱}

نکته: نقش مربی^{۱۲} در تربیت: مربی در تربیت افراد مانند باغبان در پرورش گل است. همانطور که باغبان نمی‌تواند رنگ طبیعی، نوع و شاخ و برگ گل را تغییر دهد و تنها با ایجاد فضا، آب و خاک مناسب در پرورش گل تأثیر خواهد داشت، مربی نیز با ایجاد زمینه‌ها و شرایط لازم، انگیزه‌ی حرکت در جهت رشد و تعالی را برای متربی ایجاد می‌کند.

9- فواید و ثمرات:

- 1- نظارت و کنترل فردی نیروها
- 2- ایجاد میدان رقابت با گروه همسالان و همسطح
- 3- کشف استعدادها و قابلیت‌های افراد
- 4- رفتارسازی محسوس
- 5- پاسخ به شبهات
- 6- شناخت عمیق نسبت به آحاد مخاطبین
- 7- همدردی و همدلی در مشکلات فردی و خانوادگی
- 8- اصلاح ارتباطات و رفاقت‌ها
- 9- ایجاد بستر سالم دوست‌یابی

¹⁰ - لازم است تربیت افراد به صورت قطره چکانی باشد (بسیار کم کم) نه به صورت آبشاری و یک دفعه ای باشد. مسئول گروه نباید توقع داشته باشد که متربیان یک روزه همه مسائل اخلاقی و عبادی را رعایت کرده و به کمال برسند.

¹¹ - در آیه 65 سوره نساء با اشاره به این مطلب، پذیرش قلبی و اقناعی و تسلیم در مقابل تصمیم پیامبر حاکمی از ایمان واقعی قلمداد شده است. (فلا وربک لا يؤمنون حتی یحکموک فی ما شجر بینهم ثم لا یجدوا فی انفسهم حرجاً مما فیضیت و یسلموا تسلیماً)

¹² - منظور از مربی در اینجا، معنای اعم آن است که شامل کلیه اعضای شجره می‌گردد.

10- تقسیم کار و تقویت حس مسئولیت‌پذیری

11- پاسخ‌گویی مسئول گروه درمقابل مشکلات و شبهات افراد

12- تربیت مدیران کارآمد و متعهد

13- فراهم کردن زمینه‌های تحقق بسیج کیفی

14- ارتقاء شأن و منزلت بسیج و بسیجیان

15- اصلاح رفتارها و رفتارسازی مطلوب در بین بسیجیان

16- ایجاد و تقویت روحیه مطالعه و کتابخوانی

17- ایجاد بستر مناسب تربیتی جهت رشد و تعالی ایمان و معنویت بسیجیان

18- اعتماد بیشتر مردم و خانواده‌ها نسبت به بسیج در قالب رشد معنوی و اخلاقی اعضای بسیجیان

سوالات پایانی :

- 1 - حلقه های تربیتی را در دو سطر توضیح دهید.
- 2 - طرح شجره ی طیبه ی صالحین چه منظور هایی را دنبال می کند؟
- 3 - مهمترین سیاست های حاکم بر طرح شجره ی طیبه ی صالحین را برشمارید؟
- 4 - یکی از رهنمودهای ارزشمند مقام معظم رهبری که می توان به عنوان مبانی طرح شجره ی طیبه ی صالحین بدان استناد کرد، را بنویسید.
- 5 - ارکان شجره ی طیبه ی صالحین را برشمارید؟
- 6 - وجه تمایز استاد با مربی چیست؟ توضیح دهید.
- 7 - وجوه اشتراک و افتراق سر مربی و سرگروه را برشمارید؟
- 8 - ارکان شجره ی طیبه به چند شکل با یکدیگر ارتباط دارند؟ توضیح دهید.
- 9 - در چه صورتی می توان شاهد شکل گیری کامل حلقه های تربیتی بود؟
- 10 - به پنج مورد از فواید و ثمرات تحقق شجره ی طیبه ی صالحین اشاره کنید.